

IJ en Dijken in 2020, groengebied met een tikkeltje zilt

Een groene droom wordt werkelijkheid

Stelt u zich voor: het gebied IJ en Dijken in het jaar 2020. Een landelijk gebied met boerderijen, fraaie natuur en veel recreatiemogelijkheden. In de weidse omgeving staat het al jaren bekend als "Groengebied IJ en Dijken". Een plek vol variatie. Veilig en gemakkelijk vanuit de stad bereikbaar. Aantrekkelijk voor iedereen die rustig wil wandelen, fietsen of sportief recreëren, of wil genieten van de ruimte, de rust en de beschutting van de natuur. Een rijk gebied. Met zowel zoet- als brakwater-natuur, mooie oer-Hollandse dijken en forten, en flitsende educatie. Recreëren kan hier op 1001 manieren: kijken naar de koeien in de wei, kaas proeven, fietsen, wandelen, kanoën, speuren naar vogels en plantjes. Het hele jaar door. Op een mooie lente- of zomerdag, maar ook in de winter en de herfst valt hier van alles te zien, te doen en te beleven.

Ziet u het al voor u?

Wij wel. En... wat we precies dromen vertellen wij u graag in deze brochure. We hebben namelijk het initiatief genomen een kijkje te nemen in de toekomst van het fraaie, maar nog voor velen onbekende en weinig ontdekte gebied

tussen Zaandam en Beverwijk-Heemskerk. Waarom? Omdat groen dicht bij de stad belangrijk is voor de toekomst. Maar zeker ook, omdat we onze "groene" droom samen met u ook echt kunnen realiseren. We nodigen u dan ook van harte uit om met ons aan de slag te gaan.

Maar nu eerst: op naar het jaar 2020!

ANWB

Milieufederatie Noord-Holland

Noord-Hollands Landschap

Stichting Stelling van Amsterdam

Steunpunt Cultureel erfgoed Noord-Holland

WLTO

Agrarische Natuurvereniging

Belangengroep Nauerna

Wijkoverleg Assendelft

Waterschap Het Lange Rond

Vogel Beschermingswacht Zaanstreek

Kontakt Milieubeheer Zaanstreek

Bewonersvereniging Wijkerveer

Poelboerderij

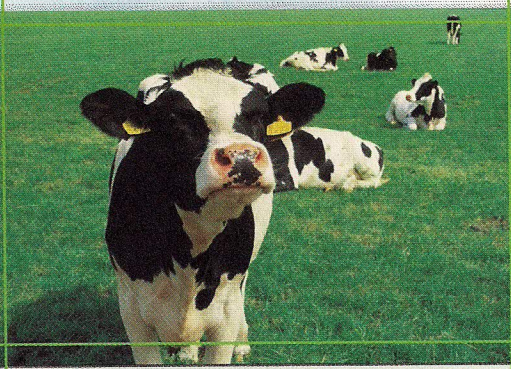
Vroeger is nog goed te zien: cultuurhistorie en landschap

Het Groengebied IJ en Dijken heeft een rijke historie. Het is verrassend om te zien hoe iedereen die historische elementen kan ontdekken. Niet alleen de vele dijken en lage poldergronden zijn nog steeds zichtbaar, maar ook de forten van de Stelling van Amsterdam (begin vorige eeuw) zijn aantrekkelijke bezoekpunten. Waterpartijen laten zien dat de forten vroeger samenhangen met de strategie van inundatie. Bij een jaarlijks evenement wordt een deel van de omgeving onder water gezet. Probeer dan het fort maar eens te bereiken! Ook al in 1500 en 1600, zetten boeren in de herfst de sluizen aan de zuidkant open om het land onder water te zetten, zodat het vruchtbare slib uit het Oerij op hun land kwam. De Communicatieweg (deze naam is uit de tijd van de Stelling!) toont de ontwikkeling van communicatietechnieken: telegraaf, draaitelefoon en draadtelefoon. De inmiddels verouderde mobiele telefoons zijn hier zelfs uit te testen: je kunt spelletjes doen om geheime boodschappen te decoderen of te kraken. Op een van de forten kun je op computers het landschap veranderen in een "waterlinie" en aanvallende legers verslaan.

Trouwens, de Stellingforten hebben elk een met de historie verbonden specialisme. Samen vormen ze een aaneenscha-

keling van bij elkaar passende thema's. Is de een meer bezinnend en op natuur en rust ingesteld, de ander richt zich op educatie en training, en weer een ander combineert sportieve actie met museale aspecten.

Ook bij de dijken en oude waterlopen kunt u terug in de tijd. Gekleurde wegpaaltjes en asfaltgedeelten merken de tijdsperiode. De Assendelver-zeedijk (let op de naam!) beschermde vroeger het land tegen het soms woeste water van het IJ. Tegenwoordig heeft dit gebied hier en daar natte, brakke natuur die door de boeren en het Noord-Hollands Landschap in stand wordt gehouden. Wie meer wil 'zien', huurt een GPS met LCD scherm bij de recreatieknooppunten, met de 'holodek'-techniek zie je het landschap in het jaar dat je opgeeft. Hierbij is de recente historie niet verstoppt: omgevingskenmerken, zoals het Noordzeekanaal, autosnelwegen, spoorlijnen, bedrijfsterreinen en woonwijken, zijn onderdeel van de geschiedenis van Groengebied IJ en Dijken. Ook de karakteristieke lintdorpen zijn daar nog altijd de stille getuige van.

Gras, koeien, kaas en boeren, weidevogels

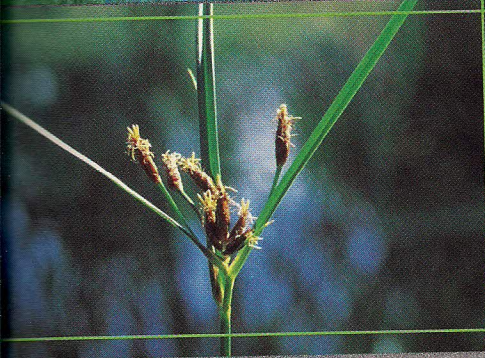
Noordhollandse kaas is wereldberoemd. De boeren uit Groengebied IJ en Dijken leveren de perfecte melk voor kaas. Bijna alle melk gaat naar de kaasfabriek. Boerderij De Negen Morgen (een 'morgen' is een oude oppervlaktemaat) maakt zelf kaas. Deze boerderij wordt druk bezocht door de hele omgeving. Naast een zeer moderne kaasproeverij annex winkel, is er - net als op veel andere boerenbedrijven - veel te beleven. Het zijn ideale bezoeksplekken voor kinderen: ze kunnen er van alles doen (vooral een kalfje de fles geven is erg populair) en scholen hebben hun lesprogramma hierop afgestemd. Maar ook de schildercursus 'koeien in het landschap' inspireert velen. Sommige boerenbedrijven ontvangen gasten met logies en ontbijt.

Veel stedelingen hebben bij de boeren een koe geadopteerd; zo kan iedereen 'zijn koe volgen' en melk van zijn koe drinken. Boeren en consumenten zijn blij met de gezonde producten uit dit gebied die bovendien zeer diervriendelijk

worden geproduceerd. De horecabedrijven in de omgeving zijn er belangrijke afnemers van.

De Agrarische Natuurvereniging viert dit jaar haar vijftwintig-jarig bestaan. Alle boeren zijn lid. En ook het burgerlidmaatschap loopt heel goed dankzij bijzondere weravingsacties zoals open dagen, meewerkdagen, schoolprojecten en de adoptieregeling. Provincie, gemeenten en recreanten zorgen al jaren structureel voor extra inkomsten voor natuur- en landschapbeheer door boeren.

De boeren en bewonersorganisaties werken met overheden samen in een zogenoemde Agrarische Grond- en Bedrijvenbank. Met succes: grondspeculaties worden in het algemeen tegengegaan en opvolgers worden financieel goed in het zadel geholpen. Veehouderijbedrijven blijven op deze manier voor de boeren behouden. Er zijn zelfs nieuwe boeren die in de stad opgroeiden.

Natuur met een tikkeltje zilt

Natuur en groen in Groengebied IJ en Dijken worden hoog gewaardeerd door de bewoners, zo bleek uit een recente enquête (zomer 2019). Met dit onderzoek is een fase afgesloten die rond het jaar 2000 begon. Men startte toen met het behouden van de natuur en het weer op de been helpen van enkele stukken brakke natuur: 'natuur met een tikkeltje zilt'. Dit is natuur met brakke varianten en een hoge biodiversiteit van planten, vogels en vissen. Ook ecologische monitoring toont aan dat het goed gaat met de natuur in het gebied.

Het is daarbij essentieel om te weten dat met behulp van het waterschap en grondeigenaren een schoon water- en bodemmilieu is bereikt. Dit is de allerbelangrijkste voorwaarde voor een gezonde natuur: nu en in de toekomst.

In het gebied zijn enkele plaatsen met mooie brakke natuurwaarden te zien. Soms langs vaarten en poldersloten, maar ook op aaneengesloten percelen waar de landbouw niet meer rendeert. Het brakke water stroomt binnen vanuit het relatief schone Noordzeekanaal.

De helofytenfilters werken goed, zodat het kanaalwater schoon blijft, zeker vergeleken met vroeger.

De Stelling van Amsterdam ligt als een groene gordel in het landschap. Omdat de forten gebouwd zijn op duinzand vind je een heel ander soort planten en dieren dan in de rest van

het gebied. Op de meeste forten en langs de liniedijken is de beplanting weer in de oorspronkelijke staat hersteld, maar op fort Zuidwijkermeer heeft de natuur zich ongestoord kunnen ontwikkelen. Je vindt hier een prachtig bos, vol vogels, waarin het heerlijk struinen is. Het water in de fortgrachten is schoon en vol waterplanten en kleine dieren, en er broeden veel watervogels. Vleermuizen vinden een schuilplaats in de forten. Planten en dieren kunnen zich langs de liniedijken verspreiden en aan de buitenkant van de Stelling is in de inundatievelden veel natte natuur.

Niet alleen de planten doen het goed, ook de biotoop voor weidevogels, allerlei amfibieën, vissen (waaronder de boerenkarper) en 'waterbeestjes' is verbeterd. Het aantal soorten en de aantallen per soort zijn vanaf het jaar 2000 sterk toegenomen. Samenwerking van natuur- en milieuorganisaties, boeren, waterschap, gemeenten en provincie heeft zich bewezen en blijft voor de toekomst belangrijk.

Uit de enquête (zomer 2019) bleek ook dat de educatieve activiteiten en milieuzorg van het gebied hoog worden gewaardeerd. 'Leren natuur en landschap te lezen' is een geslaagd project. Vooral de holodek-techniek blijkt iedereen te boeien en verwonderen. Niet verwonderlijk trouwens. De techniek maakt het mogelijk om de natuur ter plekke te zien zonder het gebied te verstoren. Het gevolg: een opmerkelijke cultuurhistorische 'opleving'.

Recreatie met routes, rust en om te recreëren

Wandelen, fietsen, kanoën, tuinieren, paardrijden, skaten, golfen: Groengebied IJ en Dijken heeft een eigen recreatieve formule. De succesformule ligt in een combinatie van factoren: een uitgebreid stelsel van routes en paden (voor elke activiteit, voor elke tijdsduur met veel 'opstappunten'). Een goede bereikbaarheid met auto en openbaar vervoer. Veel kleinschalige bezoek- en attractiepunten. En de al genoemde inbreng van cultuurhistorie, boeren en natuur voor de recreatie. De veelzijdigheid blijkt de kracht van het gebied te zijn. Gelukkig is er in het verleden voor gekozen om in het centrale deel van het gebied het open en agrarische karakter te bewaren. Daar kunnen we nu nog dagelijks van genieten.

Veel aandacht heeft de bereikbaarheid. Vanuit de stad zijn de veilige en groene toegangen heel belangrijk. Bij de watertoren draait al weer 15 jaar het - met een oud woord - 'Transferium Watertoren'. Het dorp Assendelft heeft zijn dorps karakter behouden en is aantrekkelijk als rustplek. Ook is het bekend bij liefhebbers van nostalgische koopjes, kunst en ambachten. De buurtschappen Nauerna en Vrouwenverdriet bieden een stukje historie van rond de Middeleeuwen.

Het fijnmazige padennetwerk laat zien dat er vele ommetjes zijn te maken. Er is volop ruimte voor elke activiteit. Naast

fietsen en wandelen - of gewoon ergens zitten - is ook kleinschalige waterrecreatie populair. Met name de kano's en de met zonne-energie aangedreven 'fluisterboten' trekken veel bezoekers.

Het Noordzeekanaal is als recreatieve attractie goed neergezet. Het 'schip-spotten' is bij de jeugd en ouderen ingeslagen. Vooral de 'Kanaaltoren' is een succes: hier is de communicatie tussen schepen met marifoon en computer te volgen. Met een speciale datalink zijn gegevens van de schepen op te vragen zoals bouwjaar, tonnage, bestemming en huidige lading.

Op de voormalige stortbelt Nauernaasche Polder, die in 2020 is afgedekt, is een hoop te beleven op het gebied van sportieve recreatie, zoals skiën, klimmen, atb-en en delta-vliegen. Ook is er een prachtig uitzicht over het Noordzeekanaal en de nieuwe industrie van 'Westpoort'.

Bijzonder in de succesformule is de publiek-private samenwerking die zorgvuldig de afgelopen jaren is opgebouwd: het Groengebied IJ en Dijken heeft een eigen 'beheer- en ontwikkelingsorganisatie'. Alle organisaties nemen hierin deel. Alleen zo behoudt de veelzijdigheid van het gebied haar kracht.

Toen; in het jaar 2001

Weet u hoe dit moois zo tot stand is gekomen? En hoe het een gebied geworden en gebleven is met zulke geweldige ruimtelijke kwaliteiten en recreatiemogelijkheden dicht bij de stad? In 2001 kwamen de betrokkenen op initiatief van Milieufederatie Noord-Holland en ANWB bijeen en werkten vijf actiepunten uit. Ze hadden de volgende 'groene droom':

1. de melkveehouderij sterk houden en blijven combineren met natuur.
2. natuur toevoegen door gebiedseigen accenten (met name brakke gebieden vanuit de as langs het Noordzeekanaalgebied, de Assendelver-zeedijk en met groene lijnen de stad in).
3. cultuurhistorie 'ophalen' (herkenbaar maken) en in ontwikkelingen een plek geven.
4. een gevarieerd recreatie-aanbod ontwikkelen en zichtbaar maken met goede verbindingen naar de stad, goede routes, meer paden en een goede opvang.
5. communicatie en promotie om het gebied gezicht te geven en om samenwerking van alle partijen te bevorderen.

Ze vroegen aan de provincie, de gemeenten, het waterschap en vele anderen om samen met hen deze droom te realiseren en al in 2001 aan de slag te gaan. Wat denkt u: gelukt?

C o l o f o n

Tekst: Helmer Wieringa

Lay-out: ANWB Studio

Foto's: Audiovisuele Dienst
ANWB; Foto Natura

(H. Leijnse, C. Castellijns,
J. Pilon, G.L. de Hoog, J. van
Arkel); Dick Jonker; Foto-
studio Honing; Bosch &
Slabbers; Stichting Stelling
van Amsterdam (P.J. Lensen).

Druk: Pallas Offset, Den Haag